

Драгунова Віра Валентинівна

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри менеджменту освіти та права Центрального інституту післядипломної освіти

ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

Національної академії педагогічних наук України, Київ, Україна

E-mail: dragunowa.v@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5074-5583>

Аналіз стану консалтингової діяльності в закладах вищої освіти в умовах євроінтеграційних прагнень України

Актуальність оглядового дослідження зумовлена необхідністю осмислення сутності консалтингової діяльності в закладах вищої освіти в умовах євроінтеграційних прагнень України. У статті проаналізовано стан консалтингової діяльності в закладах вищої освіти. Метою дослідження є визначення основних тенденцій упровадження та реалізації консалтингової діяльності, що розвиваються на тлі умов невизначеності, відповідно до вимог євроінтеграційних прагнень держави. Для аналізу стану консалтингової діяльності реалізовано теоретичні й емпіричні методи дослідження, а саме: аналіз, порівняння, синтез, узагальнення, систематизація. Окреслено стрімке зростання консалтингових послуг, що зумовлює розвиток консалтингової діяльності й передує значним утратам, спричиненими через допущення помилок менеджерами під час управлінської діяльності. Зазначено, що консалтингова діяльність у закладах вищої освіти України еволюціонувала від професійного навчання до вирішення низки проблем у трудових відносинах, соціальному забезпеченні, управлінні тощо. У результаті аналізу стану консалтингової діяльності в закладах вищої освіти в умовах євроінтеграційних прагнень держави підкреслюється необхідність проектування консалтингової діяльності. Розглянуто й розкрито стан проектування консалтингової діяльності в закладах вищої освіти. Визначено, що визначена діяльність спрямована на підвищення якості освіти й освітньої діяльності, є ефективним механізмом задоволення потреб суб'єктів освітньої діяльності, формування позитивного іміджу закладів освіти. Акцентується увага на проведеному науково-теоретичному аналізі проектування консалтингової діяльності, виокремлено основні вимоги до її упровадження. Підкреслюється необхідність проектування консалтингової діяльності в закладах вищої освіти. Наголошується на важливості проектування діяльності менеджера закладу вищої освіти особливо відповідно до умов євроінтеграційних прагнень держави, таких як: демократизація, диверсифікація, інтернаціоналізація, мобільність тощо. Окреслюються труднощі й суперечності, притаманні становленню євроінтеграційної практики проектування консалтингової діяльності в закладах вищої освіти.

Ключові слова: консалтинг, консалтингова діяльність, проектування консалтингової діяльності, управління закладом вищої освіти.

Вступ. Євроінтеграційне спрямування України зорієнтоване на модернізацію освітньої галузі, пошук інноваційних підходів до приведення змісту освіти відповідно до інноваційних стандартів. На особливу увагу заслуговує система вищої освіти всіх рівнів освіти, яка спрямована на глобальні трансформації в освітньому, науковому, дослідницькому, управлінському й інших аспектах. З метою оптимізації, модернізації, конкуренції на ринку праці та ринку освітніх послуг менеджери закладів вищої освіти (далі – ЗВО) упроваджують новітні технології в управлінський процес. З огляду на важливість якості в діяльності ЗВО, найперспективнішим управлінським підходом визнано освітній консалтинг, який реалізується завдяки проектуванню консалтингової діяльності в закладі освіти. Важливість вивчення окресленого вище зумовила потребу в проведенні аналізу стану консалтингової діяльності в закладах вищої освіти в умовах євроінтеграційних прагнень України.

Мета та завдання дослідження. Мета статті полягає в аналізі стану консалтингової діяльності в ЗВО в контексті євроінтеграційних прагнень України.

Враховуючи мету статті, доречно виокремити такі завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукових джерел і з'ясувати сутність консалтингової діяльності в ЗВО в умовах євроінтеграційних прагнень держави.

2. Виокремити змістові аспекти консалтингової діяльності та прослідкувати їх класифікаційну ідентифікацію.

3. Дослідити стан консалтингової діяльності в ЗВО відповідно до запитів євроінтеграційних процесів.

4. Здійснити аналіз проектування консалтингової діяльності в контексті імплементації євроінтеграційних прагнень держави.

5. Виокремити фактори, які гальмують розвиток проектування консалтингової діяльності в закладі освіти.

5. Розробити, теоретично обґрунтувати технологію проектування консалтингової діяльності в ЗВО відповідно до євроінтеграційних спрямувань держави.

Матеріали та методи дослідження. У ході вивчення стану консалтингової діяльності в закладах вищої освіти в умовах євроінтеграційних прагнень держави застосовували констатувальний етап педагогічного експерименту, який ґрунтувався на розробленій програмі та її методичному забезпеченні. Програма експериментальної роботи передбачала таке:

– дослідження матеріалів сайтів ЗВО щодо наявності експериментальних, інноваційних, консалтингових проєктів;

– проведення анкетування педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників ЗВО;

– проведення співбесіди із суб'єктами освітньої діяльності (педагогічними, науково-педагогічними працівниками та керівниками закладів вищої освіти), з іншими учасниками освітньої діяльності (здобувачі освіти/слухачі, стейкхолдери тощо).

У результаті експерименту вибірку дослідження становили педагогічні, науково-педагогічні працівники й керівники 39 закладів вищої освіти України. Загальна кількість респондентів – 165 осіб, а саме: 42 педагогічні працівники, 83 науково-педагогічні працівники та 40 керівників ЗВО.

Результати дослідження. Педагогічний експеримент передбачав аналіз стану консалтингової діяльності у ЗВО відповідно до євроінтеграційних прагнень держави.

На основі теоретичного аналізу проблеми ми розробили анкету й опитувальники для діагностики стану консалтингової діяльності у ЗВО в умовах євроінтеграційних прагнень держави, окреслили основні завдання:

- виокремити особливості консалтингової діяльності в ЗВО в умовах євроінтеграційних прагнень держави;

- прослідкувати зв'язок між консалтинговою діяльністю й умовами євроінтеграційних прагнень держави в проєктуванні окресленої діяльності;

- з'ясувати потребу в проєктуванні консалтингової діяльності в ЗВО;

- дослідити напрями з максимізації ефективності ресурсів ЗВО в проєктуванні консалтингової діяльності в умовах євроінтеграційних прагнень України;

- обґрунтувати необхідність розроблення технології проєктування консалтингової діяльності в ЗВО відповідно до євроінтеграційних спрямувань держави.

Проведене анкетування дало можливість визначити між респондентами середнє значення за кожним показником; виокремити сутність та актуальність деяких показників, які вкрай необхідно враховувати під час розроблення й упровадження технології проєктування консалтингової діяльності.

Умови євроінтеграційних прагнень України характеризуються орієнтуванням освіти на нововведення, які спрямовані на формування надбань минулого, розвиток модернізації галузі відповідно до вимог сьогодення та запитів суспільства, досягнень культури, науки тощо. Тому інноваційні зміни вимагають сучасних і рішучих підходів до управління закладом освіти; пошуку новацій у змісті, засобах, методах формах навчання та виховання; розгортання широкої дослідницької й експериментальної роботи. Особливостями розвитку ЗВО в умовах сьогодення, з огляду на євроінтеграційне спрямування держави, визнано консалтингову діяльність. Саме консалтингова діяльність у закладі освіти зумовлює здійснення суб'єктами освітньої діяльності чітких цілеспрямованих кроків щодо забезпечення прискореного, випереджального розвитку системи вищої освіти, а також створення умов для самоствердження, саморозвитку й самореалізації особистості протягом усього життя (Коновальчук, 2015).

Доречно акцентувати увагу на інноваційних змінах в освітньому нормативному полі України. Зокрема, для визначення системи концептуальних ідей і поглядів на стратегічні вектори розвитку освіти, відповідно до євроінтеграційної практики консалтингової діяльності в закладах освіти, Міністерство освіти і науки України висвітлює на сайті Проєкт Стратегії розвитку освіти і науки в Україні до 2030 року. Основною метою Проєкту визначено адаптованість до соціально-орієнтованої ринкової економіки як вагомий чинник інноваційного розвитку суспільства, прискорений інноваційний розвиток освіти, якість освіти й науки, інтеграцію в європейський і світовий освітній простір, сприяння в отриманні рівного доступу всіх громадян до здобуття якісної освіти (МОН України, 2023).

Погоджуємося з думкою З. Рябової, яка зазначає, що світові тенденції консалтингового ринку громадських процесів спонукають до вибору, розроблення й упровадження адаптивної моделі перспективного розвитку й мобілізації суспільних ресурсів, що мають значний вплив на національну систему освіти. Дослідниця стверджує, що консалтингова діяльність буде ефективною та дієвою для розвитку держави, стабільним механізмом її реформування за умови технологізації цього процесу (Рябова, 2022).

З огляду на зазначене, пропонуємо виокремити значущі сучасні проблеми в галузі освіти, а саме:

- умови невизначеності, вимоги часу, глибина й темпи змін не задовольняють потреби сучасного суспільства;
- модель управління галуззю, яка існує в нашій державі, частково не задовольняє запити громадськості й вимагає розширення впливу суспільної думки на прийняття інноваційних управлінських рішень;
- нові вимоги вимагають нових підходів до управління якістю освіти;
- необхідність реалізації стратегічних підходів до підсилення консалтингового забезпечення в системі вищої освіти й обґрунтування мети, ключових пріоритетів, цільових орієнтирів, засобів забезпечення й контролю ефективності реалізації політики закладу;
- необхідність збереження та примноження кращих традицій національної системи освіти;
- сприяння в доступності для всіх громадян здобуття якісної освіти, супровід входження національної системи освіти в освітній і науковий простір Європи і світу;
- підвищення рівня та вимог до якості освіти й освітньої діяльності, рівня цифрової трансформації освіти, якості професійної підготовки кадрів та обґрунтованості управління, удосконалення методики викладання, діагностики рівня професійної майстерності спеціалістів усіх категорій;
- удосконалення навчальної та матеріально-технічної бази, підтримка в комп'ютеризації закладів освіти, супровід упровадження інформаційно-інноваційних технологій, уведення нових економічних та управлінських механізмів розвитку закладу освіти, сприяння в забезпеченні ефективної підготовки й підвищення кваліфікації суб'єктів освітньої діяльності (Драгунова, 2019).

Доречно виокремити наукові праці дослідників Л. Василевської, Ю. Веселки, Г. Єльнікової, Л. Єнотової, В. Киричука, В. Кременя, І. Петрової, З. Рябової, Т. Сорочан, М. Усімбаєвої та ін., які займалися вивченням проблеми реалізації консалтингової діяльності в ЗВО України. Учені акцентували увагу на невідповідності рівня теоретичних і технологічних надбань вимогам і потребам сучасного стану й інтеграції розвитку держави в європейський освітній простір (Драгунова, 2023).

З огляду на викладене вище, спрямовуючись на теоретичну площину дослідження, пропонуємо звернути увагу на потребу у вивченні тенденцій розвитку консалтингової діяльності в ЗВО. Доречно звернути увагу на потреби суб'єктів освітньої діяльності, умови реалізації консалтингової діяльності в різних напрямках, прогнозування кінцевих результатів, систематизацію послуг, урахування впливу на освіту й суспільство. Потребує уваги відсутність дослідницьких розробок причинно-наслідкових зв'язків, що супроводжуються об'єктивізацією закономірностей виникнення консалтингових послуг у ЗВО. Відмітимо формулювання й систематизацію принципів керівництва консалтинговою діяльністю у ЗВО, що мають еkleктичний характер та обмежене теоретичне обґрунтування. Окрім того, відсутня єдина система стратегічного ієрархічно збалансованого наукового спрямування й координації управління консалтингово-зорієнтованими процесами, від державних інституцій до закладів освіти різних рівнів освіти, освітніх установ (організацій) (Драгунова, 2019).

Значне місце в дослідженні приділено практичній площині, що потребує подальшого вдосконалення, поглиблення наукового супроводу, проектування, розроблення, реалізації технології проектування консалтингової діяльності в ЗВО й упровадження консалтингових послуг залежно від фахово-функціональної орієнтації, специфіки та рівня закладу освіти. У межах дослідження визначено, що фактично відсутня система цілеспрямованої підготовки суб'єктів освітньої діяльності й підвищення їхнього фахового рівня для реалізації консалтингової діяльності в закладі освіти відповідно до вимог сьогодення.

Під час опрацювання дослідницького матеріалу визначено, що побудова індивідуальної траєкторії консалтингової діяльності в ЗВО реалізується завдяки дотриманню діалектичної єдності суб'єктів освітньої діяльності й зорієнтована на побудову якісно нової системи управління ЗВО; формування позитивного іміджу закладу; створення та зміцнення матеріально-технічного забезпечення; підвищення фінансової спроможності закладу освіти; самовдосконалення й саморозвиток педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників ЗВО як підґрунтя для реалізації консалтингової діяльності; участь колективу в проектуванні консалтингової діяльності тощо.

Доречно зазначити, що провідна роль в організації системи науково-методичної роботи, саморозвиток педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників ЗВО зосереджені на створення в колективі

морально-психологічної ділової атмосфери, що зумовлює реалізацію консалтингової діяльності. Упровадження консалтингової діяльності в закладі освіти передбачає зміну ролі суб'єктів освітньої діяльності, які діють з позиції адміністратора, організатора, помічника, консультанта, і сприяє розвитку потреб, запитів, інтересів, цінностей, підтримує їхню індивідуальність, скоординує процес самоосвіти й самовиховання. Зазначимо, що в сучасній освітній системі окреслені процеси взаємопов'язані й взаємозумовлені вимогами часу, мають розв'язуватися водночас для формування позитивного іміджу, розвитку та функціонування як суб'єктів освітньої діяльності освіти, так і закладу вищої освіти загалом.

Узагальнюючи опрацьовані матеріали, ми дійшли висновку, що окремо питання консалтингу в ЗВО відповідно до євроінтеграційних прагнень держави в контексті проектування окресленої діяльності вчені та практики України не досліджували. Вплив досліджуваної діяльності не виокремлювався в процесі управління ЗВО. Безумовно, практичний аспект проектування консалтингової діяльності потребує наукового обґрунтування саме в цьому контексті як вимога реальним потребам, умовам, тенденціям і перспективам подальшого розвитку й функціонування ЗВО.

За доцільне вважаємо проаналізувати стан консалтингової діяльності в закладах вищої освіти відповідно до євроінтеграційних прагнень держави й виокремити таке: особливості, окреслити проблеми й перспективи розвитку, розв'язання яких забезпечить модернізацію управління, забезпечення якості освіти й освітньої діяльності, формування позитивного іміджу закладу, а також перевірити її результативність. Окрім того, простежимо поетапну реалізацію консалтингової діяльності та виокремимо, на що позитивно впливає проектування консалтингової діяльності у ЗВО.

У результаті проведеного аналізу стану консалтингової діяльності в ЗВО відповідно до євроінтеграційних прагнень України з'ясовано, що за своєю суттю досліджувана діяльність є ефективним механізмом підвищення професійної компетентності суб'єктів освітньої діяльності й позиціонування ЗВО як на ринку освітніх послуг, так і на ринку праці. Варто відмітити й дієвість проектування консалтингової діяльності в ЗВО, що сприяє формуванню організаційної культури, злагодженої роботи не лише учасників консалтингового проекту, а й усіх суб'єктів освітньої діяльності закладу освіти. Окрім того, проектування консалтингової діяльності у ЗВО реалізується за допомогою технології проектування консалтингової діяльності. Упровадження окресленого механізму в діяльність закладу супроводжується розробленням та апробуванням концепції системи, яка ґрунтується на аналізі наукових праць з теорії управління й адаптивно-орієнтованого управлінського процесу.

Розроблена технологія проектування консалтингової діяльності в ЗВО складається із взаємопов'язаних понять, концепції системи проектування консалтингової діяльності, стратегії управління ЗВО з їх характеристиками, властивостями. Технологія проектування консалтингової діяльності в ЗВО поєднує в структурі такі модулі:

- концептуальний;
- змістовно-процесуальний;
- результативний;
- регулятивний (Драгунова, 2023).

Реалізація технології проектування консалтингової діяльності в ЗВО освіти спрямована на прийняття інноваційних управлінських рішень щодо:

- виокремлення й аналізу цільових стратегій розвитку ЗВО;
- проведення моніторингових і маркетингових досліджень щодо раціональності здійснення консалтингової діяльності;
- вивчення пропозицій, необхідних для ринку освітніх послуг і ринку праці;
- визначення ресурсного забезпечення діяльності закладу освіти (споживачі освітніх послуг, фінансова підтримка, висококваліфіковані педагогічні, науково-педагогічні працівники, належне матеріально-технічне забезпечення, комунікація, інформатизація);
- створення середовища, належного для консалтингової діяльності, спрямованого на вдосконалення, задоволення постійних і персональних освітніх потреб суб'єктів освітньої діяльності;
- відбір суб'єктів консалтингових пропозицій;
- підготовку суб'єктів освітньої діяльності до реалізації консалтингової діяльності в закладі освіти;
- інтеграцію потреб і бажань суб'єктів освітньої діяльності, учасників освітнього процесу, інтересів ЗВО і громадськості;
- підготовку педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників закладу освіти до проектування консалтингового-орієнтованого управління шляхом:
 - вивчення ринку й динаміки споживчого попиту на консалтингову пропозицію;
 - урахування вимог ринку щодо актуальності консалтингової діяльності;
 - супроводу впливу за допомогою педагогічних, управлінських тощо засобів;

- заохочення педагогічних, науково-педагогічних працівників щодо постійного оновлення змісту освіти, якості освіти й освітньої діяльності згідно з вимогам часу;
- урізноманітнення форм і видів консалтингових пропозицій;
- забезпечення своєчасного надання нових консалтингових пропозицій;
- створення конкурентного освітнього середовища ЗВО за рахунок надання консалтингових пропозицій у більшому обсязі та кращої якості тощо (Драгунова, 2023).

Висновки. Умови євроінтеграційних прагнень України, модернізація закладів вищої освіти є одним із ключових аспектів державної політики. Інноваційні трансформації вимагають від менеджерів системи вищої освіти нових підходів до ефективного управління, що реалізується завдяки консалтинговій діяльності. Для забезпечення якості освіти й освітньої діяльності, задоволення потреб суб'єктів освітньої діяльності в набутті нових знань, умінь і навичок, створення конкурентного середовища, формування позитивного іміджу закладу освіти консалтингова діяльність набуває проєктної форми. Проєктування консалтингової діяльності відповідно до концепції системи ЗВО сприяє реалізації ефективного менеджменту й підвищує рівень компетентності педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників ЗВО.

Література

Драгунова В.В. Педагогічні умови впровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Житомир, 2019.

Драгунова В.В. Технологія проєктування консалтингової діяльності в закладі вищої освіти в умовах невизначеності. *Неперервна професійна освіта XXI століття* : вісник кафедри ЮНЕСКО. 2023. Вип. 8. URL: <https://unesco-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/90/83>.

Кремь В.Г. Енциклопедія освіти. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

Коновальчук І.І. Теоретичні та технологічні засади реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Житомир, 2015.

Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua>.

Рябова З.В. Консалтинг у закладах освіти в умовах невизначеності. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Педагогіка»* : електронне наукове фахове видання. 2022. Вип. 13 (25). URL: <https://lib.iitta.gov.ua/734618/1/500-Article%20Text-1051-1-10-20230127.pdf>.

Analysis of the state of consulting activities in institutions of higher education in the context of Ukraine's European integration aspirations

Drahnova Vira

PhD in Pedagogy (Candidate of Pedagogical Sciences),

Associate Professor of the Department of Education Management and Law

Central Institute of Postgraduate Education DZVO "University of Education Management"

National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

The relevance of the survey is determined by the need to understand the essence of consulting activities in higher education institutions in the context of Ukraine's European integration aspirations. An analysis of the state of consulting activity in institutions of higher education was carried out. The purpose of the study is to determine the main trends in the implementation and implementation of consulting activities in institutions of higher education, which are developing against the background of conditions of uncertainty in accordance with the requirements of the European integration aspirations of the state. To analyze the state of consulting activities in the context of Ukraine's European integration aspirations, theoretical and empirical research methods were implemented, namely: analysis, comparison, synthesis, generalization, systematization. The article outlines the rapid growth of consulting services, which determines the development of consulting activities and precedes significant losses caused by mistakes made by managers in management activities. It is highlighted that consulting activity in higher education institutions of Ukraine has evolved from professional training to solving a number of problems in labor relations, social security, management, etc. As a result of the analysis of the state of consulting activities in institutions of higher education in the conditions of Ukraine's European integration aspirations, the necessity of designing consulting activities is emphasized. The article examines and discloses the state of designing consulting activities in institutions of higher education. It is noted that the specified activity is aimed at improving the quality of education and educational activity, is an effective mechanism for

meeting the needs of subjects of educational activity, and forming a positive image of educational institutions. Attention is focused on the conducted scientific and theoretical analysis of the design of consulting activities, the main requirements for implementation are highlighted. The article emphasizes the necessity of designing consulting activities in institutions of higher education. Emphasis is placed on the importance of projecting the activities of the manager of a higher education institution, especially to the European integration aspirations of the state, such as democratization, diversification, internationalization, mobility, etc. The difficulties and contradictions inherent in the formation of the European integration practice of designing consulting activities in higher education institutions are outlined.

Keywords: consulting, consulting activity, design of consulting activity, management of a higher education institution.

References

Drahunova V.V. (2019). Pedagogical conditions for the introduction of innovative management in the system of secondary education: Diss. Candidate of Pedagogical Sciences: 13.00.01. Zhytomyr.

Dragnova, V.V. (2023). The technology of designing consulting activities in a higher education institution in conditions of uncertainty. Bulletin of the UNESCO Department «Continuous professional education of the 21st century». Issue 8. Retrieved from <https://unesco-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/90/83>.

Kremin, V.G. (2008). Encyclopedia of education. Kyiv: Yurinkom Inter. 1040 p.

Konovalchuk, I.I. (2015). Theoretical and technological principles of implementing innovations in general educational institutions. Diss. Candidate of Pedagogical Sciences: 13.00.01. Zhytomyr.

Official website of the Ministry of Education and Science of Ukraine. (2023). Retrieved from <http://mon.gov.ua>.

Ryabova, Z.V. (2022). Consulting in educational institutions in conditions of uncertainty. Electronic scientific specialist edition «Adaptive management: theory and practice». «Pedagogy» series. Issue 13(25), Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/734618/1/500-Article%20Text-1051-1-10-20230127.pdf>.

Accepted: March 04, 2024